

Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi

<http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/uufader.htm>

İki Orta Doğu Ülkesinde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanı: Türkiye ve İran

Fidan KORKUT-OWEN¹, Esmail SADRI DAMIRCHI²,
Behnam MOLAEI³

*¹H. Ü'den emekli, ²Mahabad Eslamic Azad Üniversitesi, ³Ardebil Üniversitesi
korkut@hacettepe.edu.tr, araz_sadri@yahoo.com, b.molaei@arums.ac.ir*

ÖZET

Bu araştırmada iki orta doğu ülkesi olarak İran ve Türkiye'deki psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) alanı, alanın başlangıcı ve tarihçesi; psikolojik danışman eğitimi ve uzmanlık alanları; çalışma ortamları; meslekleşme ve PDR ile ilgili gelecekte beklenen gelişmeler olmak üzere beş ana başlık altında incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Her iki ülkede de PDR'nin başlangıcı, gelişimi, yaşadığı sorunlar ve geldiği nokta açısından bir çok ortaklık kadar farklar da gözlenmektedir. Her iki ülkede de okul temelli PDR uygulamaların fazlalığı, üç düzeyde eğitim verilmesi en temel ortaklıklardandır. Yaşanan farklılıkların birisi İran'da lisans üstü eğitimdeki uzmanlaşma alanlarının daha fazla olması ve lisanslandırmanın yapılmasıdır. İran'da PDR ile psikolojinin yan yana anılması Türkiye'den farklı olan bir yandır. Türkiye'de PDR programlarının sayısının fazlalığı, kongrelerde ve dernek düzeyinde uluslararası bağlantıların olması, ulusal ve uluslararası yayın yapmada artış gözlenmesi İran'dan farklı olan yanlardandır.

Anahtar Sözcükler: Türkiye, İran, psikolojik danışma ve rehberlik, karşılaştırma.

Counseling in Two Middle East Country: Turkey and Iran

ABSTRACT

The purpose of this article was to briefly compare the counseling profession in the neighboring countries of Iran and Turkey. This comparison included the history of counseling, counselor education programs as well as the development of counseling specialty areas, work settings for counselors and the likely future of the profession in both countries. In both Turkey and Iran, counseling is a profession that remains closely associated with education with school counseling training programs available at the undergraduate, graduate and post graduate levels. Unlike Turkey, Iran has developed and implemented some specialty training programs in the areas of school, career, family, and rehabilitation counseling. The Iranian Counseling Association and the Iranian Psychology Association have a history of collaborative work. In Turkey, counselor educators have increased opportunities for international study, conference participation, and appear to publish more frequently in international journals. Turkey regularly hosts counseling conferences with international key note speakers.

Key Words: Turkey, Iran, counseling, comparison.

Psikolojik danışma ve rehberlik (PDR), Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) başlayıp gelişen ve sonradan dünyaya yayılan bir meslek alanıdır. ABD'nde farklı sosyal ve ekonomik koşullar altında ve gereksinimlerden doğan bu alan, zaman içinde koşullar ve gereksinimler değiştiğçe farklılaşmıştır. Önceleri sadece okullarda hizmet verilirken sonradan farklı alanlarda da uzmanlaşmalar oluşmuş ve okul dışında yetişkinlere yönelik hizmetler de verilmeye başlanmıştır. ABD'de mesleklaşma konusunda da bir epey yol kat edilmiş, bir dizi mesleki dernek (Örn., ACA, American Counseling Association) ve kurum (Örn., NBCC, Ulusal Onaylanmış Psikolojik Danışmanlar Kurulu, CACREP, Psikolojik Danışma ve İlgili Eğitim Programlarının Kalite Güvencesi Kurumu) oluşturulmuştur. Diğer ülkelerde ise bu mesleğin başlangıcı ve gelişimi farklı biçimlerde gerçekleşmektedir.

Komşu olan Türkiye ve İran'da PDR alanının başlangıç ve gelişimini ortaya koymak bu yazının çıkış noktasıdır. İran ve Türkiye arasında, coğrafi konum, tarihi geçmiş, bazı ortak değerler gibi nedenlerle yüzyıllardır ticari, eğitim ve turistik amaçlı ilişkiler vardır (Keskin, 2004). Son yıllarda çok sayıda İranlı öğrenci lisans ya da lisans üstü eğitim almak üzere Türkiye'ye gelmeye başlamıştır. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme

Merkezi (ÖSYM) tarafından hazırlanan Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Uyruklarına Göre Sayıları adlı, 2009 yılına ait raporda toplam 975 İranlı öğrenci varken üç yıl sonraki (ÖSYM, 2012) raporda bu sayı 1488'e çıkmıştır. Dolayısıyla Türkiye'de PDR alanında eğitim alan İranlı öğrencilerin sayısı da artmaktadır. Bu yazının hazırlanması da bu sürecin bir sonucudur. İranlı öğrencilerle, Türkiye ve İran'daki PDR hizmetlerinden söz edilirken bazı ortaklık ve farklılıkların olduğu görülmüş ve bunun sistemli olarak ele alınmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Bu amaçla iki ülkedeki psikolojik danışma ve rehberlik alanı beş ana başlık altında incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Bu başlıklar; PDR alanının başlangıcı ve tarihçesi, psikolojik danışman eğitimi ve uzmanlık alanları, çalışma ortamları, meslekleşme ve PDR ile ilgili gelecekte beklenen gelişmelerdir.

PDR'nin Başlangıcı ve Tarihçesi

Türkiye'de PDR alanı, 1950'lerde Amerikalı eğitimcilerin Türkiye'yi ziyaret etmelerinin ve ardından Türk eğitimcilerinin ABD'ye gidip dönmeleriyle başladığı için güçlü bir Amerikan etkisi taşımaktadır (Aydın ve Hatipoğlu Sümer, 2001). PDR alanıyla ilgili ilk öncü çalışmaları yapanların başında Feriha Baymur ve Hasan Tan gelmektedir. PDR alanının gelişimi, Korkut-Owen ve Güneri (Baskıda) tarafından başlangıçtan günümüze dek onlu yıllar halinde ele alınarak aşağıdaki gibi özetlenmektedir. İlk on yılda PDR alanı rehberlik olarak anılmış ve öğretmenler tarafından yerine getirilen bir hizmet alanı olarak ele alınmıştır. Ardından Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından Test ve Araştırma Bürosu ve Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM) kurulmuştur. 1960'lı yıllara gelindiğinde, VII. Milli Eğitim Şurasında rehberlik hizmetlerinin rolünün öğrencilerin iyilik hallerinin artırılması olduğu üzerinde durulmuştur. Okullarda rehberlik hizmetlerini verecek bireylere gereksinim olması üzerine 1965 yılında ilk olarak Ankara Üniversitesi'nde Eğitim Psikolojisi ve Rehberlik alanında ilk yüksek lisans programı açılmıştır (Doğan, 2000). 1970'li yıllarda ise 23 okulda rehberlik hizmetleri verilmeye başlanmış ancak yeterince psikolojik danışman olmadığı için farklı alanlardan kişiler *rehber öğretmen* olarak atanmıştır (Stockton ve Yerin Güneri, 2011). Bu uygulama, farklı alanlardan mezun olan ve okullarda çalışan psikolojik danışmanlar arasında çatışmalara neden olmuş ve mesleğin gelişiminde olumsuz bir etki yaratmıştır (Korkut-Owen ve Güneri, Baskıda). Yüksek Öğretim Kurulu'nun (YÖK) kurulmasıyla 1980'li yıllarda hızla PDR lisans programları açılmaya başlamış, 1989 yılında ise PDR Derneği kurulmuştur. Bu gelişmeler mesleki kimlik açısından önemli aşamalar olarak ele alınmaktadır. PDR Dergisinin ve Bülteninin yayınlanmaya başladığı ve ilk PDR Kongresinin yapıldığı 1990'lı yıllar

bilimsel ve mesleki kimlik gelişiminin artışa geçtiği yıllardır. 2000 yılından sonraki gelişmelere, MEB'in psikolojik danışmanların önleyici ve geliştirici rolüne dikkat çekmesi ve 2006 yılından itibaren kapsamlı olarak geliştirilmiş rehberlik programlarının okullarda uygulanmaya başlaması örnek olarak verilebilir. Bu dönemde, kongreler, alandaki tanınmış yabancı psikolojik danışman eğitimcileri ve uluslararası mesleki kurumlarla bağlantılar da artmaya başlamıştır. Ek olarak kitap ve makale gibi yayınlarda ciddi bir artış yaşanmaya başlamıştır. Yeni lisans ve lisansüstü programların sayısında da artış yaşanan bu dönemde Türk PDR Derneği'nin (Türk PDR DER) mesleki kimlik ile ilgili çalışmalar da artmıştır. Özetlendiğinde 60 yılda Türkiye'deki PDR mesleğinde ciddi ilerlemeler olduğu ve diğer PDR alanlarında bazı gelişmeler gözlemlense de, alanın daha çok okul psikolojik danışmanlığı biçiminde geliştiği görülmektedir.

İran'da ilk olarak, PDR hizmetlerini eğitim ve öğretim sürecine dahil etme ve uygulama düşüncesi, 1958'de gerçekleştirilen bir eğitim kongresi ile başlamıştır (Şafi Abadi, 2003). İzleyen yıl, rehberlik konusunun okullarda bir gereksinim olduğu tanımlanarak ilk defa İran Milli Eğitim Bakanlığı'nın (İran MEB, Vezarat e Amuzeş ve Parvareş) genel talimat idaresinde yer almıştır (Tavakkoli ve ark., 2002). İran'da, 1960 yılında ABD'de aldığı doktora eğitimini bitirip İran'a dönen Abdollah Şafi Abadi, PDR alanının kurucusu olarak kabul edilir. Alanın diğer öncüsü, benzer yıllarda ABD'de aldığı eğitiminden sonra İran'a dönen Shukuh Navabinejad'dır. Her iki öncünün de alana ilişkin birçok yayınları vardır ve ilk PDR öğrencilerinin gelişiminde büyük katkıları olmuştur (Hoseini Birjandi, 2009b).

PDR eğitimi, ilk olarak Yüksek Öğretim Bakanlığı'nın öncülüğünde 1963 yılında Tahran Üniversitesi'nin Eğitim Bölümleri'nde Danışmanlık ve Rehberlik adlı bir ders olarak verilmeye başlanmıştır. PDR alanında, ilk lisans ve yüksek lisans programı ise 1967 yılında Tarbiyate Moallem Üniversitesi'nde Eğitim ve Psikoloji Fakültesi'nde (Daneshkadeye Ravanshenasi ve Umure Tarbiyati) başlamıştır (Sanai Zaker, 2001; Şafi Abadi, 2005). Genel olarak, İran'da PDR'nin okullardaki uygulamalarına, 1971 yılında ortaokul düzeyinde uygulamaya konmuştur. Çoğu orta okullarda olmak üzere 1985'den sonra PDR ofisleri oluşturulmuştur. Yüksek Eğitim Kurumu'nun, devrimden sonra bu konuda geliştirdiği yeni eğitim programları kapsamında, Tahran'da bulunan üniversitelerde 1986 yılından itibaren üniversitelerin Eğitim ve Psikoloji Fakülteleri (Daneshkadeye Ravanshenasi ve Umure Tarbiyati olarak adlandırılan bu fakültelerin altında hem psikoloji hem de eğitim bölümleri yer almaktadır) adı altında PDR alanında, lisans, yüksek lisans ve doktora programları oluşturulmuş ve 1987 yılından itibaren öğrenci alımına başlanmıştır

(Tavakkoli ve ark., 2002). İlk olarak 1992 yılında yeni eğitim sisteminin liselerde başlatılmasıyla, rehberlik hizmetleri liselerde de verilmeye başlamıştır. *Müşavir* olarak anılan psikolojik danışmanların görevleri, eğitim, kariyer (mesleki) ve uyum (kişisel) olmak üzere üç bölüme ayrılmaktadır. Bu programda, her 12 lise öğrencisi için bir saatlik PDR etkinliğinin olması kararı da yer almaktadır (İran MEB, 2012). Bu karara göre psikolojik danışmanların (müşavirlerin) verecekleri hizmet saati okullardaki öğrenci sayısına bağlı olarak değişmektedir. Örneğin bir okulda 240 öğrencisi varsa o zaman o okulda haftada 20 saat rehberlik hizmeti verilmektedir. Özellikle 1990 yılından sonra PDR hizmetleri, ülke gerçeklerine ve koşullarına göre okul dışındaki hizmetler açısından yeniden yapılandırılmıştır. Örneğin, 1991’de, İran ile Irak arasındaki savaş nedeniyle bireysel ve ailevi ruhsal sorunun giderilmesi için özel veya devlete bağlı bir çok psikolojik danışma klinikleri geliştirilmiştir. Bu kliniklerde psikolojik danışmanlar ve psikologlar birlikte hizmet sunmaktadırlar. İran MEB tarafından, 1998’den itibaren psikolojik danışma ve rehberlik ile ilgili alanı geliştirmek amaçlı bir çok kongre düzenlenmiştir (Sanai Zaker, 2001; Tavakkoli ve ark., 2002). İran’da, son 10-15 yılın içinde, özellikle Tehran, Tebriz, İsfahan ve Meshhed şehirlerinde ulusal ve uluslararası düzeyde seminerler, kongreler, sempozyumlar ve çalışma grupları düzenlenmektedir. Giderek sayıları artan ve daha düzenli hale gelen bu toplantılar özellikle yaz döneminde gerçekleştirilmektedir. Bu toplantılarla ilgili bilgiler İran Psikoloji ve Psikolojik Danışma Örgütü (**Sazemane Ravanşenasi ve Moşavereye İran**) ve ilgili derneklerin web sayfalarında sunulmaktadır.

Karşılaştırma: PDR alanının her iki ülkede de ABD etkisiyle başladığı görülmektedir. Türkiye’de ABD’den gelen uzmanların etkisi daha önemli iken İran’da, ABD’den eğitim alıp dönen bir uzman tarafından başlatılmıştır. İki ülkede de, PDR’nin başlangıcı, tabandan gelen gereksinime dayalı görünmemektedir. İlk lisans programlarının açılması (1960’lar) ve PDR hizmetlerinin okul sistemi içinde başlatılması (1970’ler), lisans ve lisansüstü programlarının sayısının artırılması (1980’ler) her iki ülkede de yakın tarihlere rastlamaktadır. Türkiye’de 1990’ların başında başlayan ve giderek sayısı artan PDR kongreleri çalışmaları, İran’da 1990’ların sonunda başlamış ve artış eğilimi göstermeye başlamıştır. Uluslararası kurumlarla ve kişilerle bağlar konusunda Türkiye’de son 10 yıldır ciddi bir artış görülmektedir. PDR hizmetleri Türkiye’de hala ağırlıklı olarak okullarda çocuk ve gençlere yönelik olarak verilmekteyken, İran’da bunun yanısıra son 20 yıldır kamu ya da özel kurumlarında yetişkinlere yönelik olarak da verilmektedir.

Psikolojik Danışman Eğitimi ve Uzmanlaşma

Türkiye: Başlangıçta, 1960 ve 1970’li yıllarda az sayıda lisans ve yüksek lisans programı varken 1980’li yılların başında YÖK’ün kurulmasından sonra özellikle lisans programlarının açılmasında ciddi bir artış yaşanmıştır. Türkiye’deki 165 üniversitenin (103’ü devlet, 62’si vakıf) 45’inde (37’si kamu, 8’i vakıf), 60 lisans (15’i ikinci öğretim), 21 yüksek lisans ve 14 doktora olmak üzere toplam 95 PDR programı vardır (YÖK, 2011). Bu programlar Eğitim Fakültelerinin, Eğitim Bilimleri Bölümleri içinde yer alırlar. Lisans düzeyindeki PDR programlarını ÖSYM tarafından yapılan iki aşamalı üniversiteye giriş sınavında oldukça yüksek puan alan öğrenciler tercih etmektedir. Ayrıca bu program giderek daha popüler hale gelmektedir. Dört yıllık lisans eğitimi boyunca öğrenciler yaklaşık 150 kredilik ders almaktadırlar. Lisansüstü programların dersleri, farklı PDR alanlarına yöneliktir. Tez yazmayı da gerektiren yüksek lisans programları genelde iki (yaklaşık 27-30 kredi), doktora programları ise dört yıl (yaklaşık 24-27 kredi) sürmektedir. Her iki düzeyde de kuramsal bilgilerin yanı sıra araştırma ve uygulama yapmak vurgulansa da uygulamalı derslerin sayısı azdır.

Psikolojik danışman eğitimcileri açısından bakıldığında, PDR’nin başlaması ve gelişmesinde, yurtdışında, özellikle ABD’de uzmanlıklarını alarak ülkeye dönenlerin rolü çok fazladır. Bu kişiler PDR eğitiminin yapısının belirlenmesinde büyük rol oynamışlardır. Son zamanlarda yurtdışından dönerek PDR alanında hizmet veren psikolojik danışman eğitimcilerinin sayısı giderek artmaktadır. Türkiye’de henüz PDR bölümleri tarafından başlatılmış belli bir uzmanlık alanına yönelik olan yüksek lisans programı yoktur. Öte yandan özellikle kariyer danışmanlığı ve aile ve evlilik danışmanlığı konusunda sertifika eğitimleri biçiminde bir hareketlilik gözlenmektedir.

Kariyer psikolojik danışmanlığı ile ilgili gelişmeler: Kariyer psikolojik danışmanlığı ile ilgili bazı hizmetler Türkiye İş Kurumu tarafından yerine getirilmeye çalışılmaktadır ancak akademik anlamda bu alana uzman yetiştirme konusu son yıllarda gündeme gelmeye başlamıştır. MEB de okullarda bu hizmetlerin daha etkili ve online olarak verilmesi konusunda bir dizi çalışma yapmaktadır (Owen, Korkut-Owen ve Kurter, 2011). PDR programlarında henüz bu konuya yönelik bir yüksek lisans programı yoksa da kariyer danışmanlığı ve insan kaynakları adı ile, işletme ve insan kaynakları ile ilgili bölümlere bağlı olarak Ankara Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesinde yüksek lisans programı vardır. Ayrıca Bahçeşehir Üniversitesi tarafından verilen kariyer ile ilgili (Global Career Development

Facilatator -GCDF) bir yıllık kariyer geliştirme danışmanlığı adı altında bir sertifika programı vardır (Owen, Korkut-Owen ve Kurter, 2011).

Aile ve evlilik psikolojik danışmanlığı ile ilgili gelişmeler: Aile ve evlilik psikolojik danışmanlığı / terapileri ile ilgili olarak Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ne (ODTÜ) bağlı Sürekli Eğitim Merkezi'nde (SEM), yıllardır Aile ve Evlilik Terapisi Eğitimi adı altında üç seviye biçiminde düzenlenmiş (ODTÜ SEM, 2012) eğitimler verilmektedir. Bunun dışında, Dokuz Eylül Üniversitesi'nde Eğitim Bilimleri Enstitüsü altında, PDR anabilim dalına bağlı olmayan, 2010 yılında açılan Aile Eğitimi ve Danışmanlığı adında bir yüksek lisans programı vardır. Özellikle Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğü'nce 2009 yılında hazırlanan Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri İle Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Hakkında Yönetmelik yayımlandıktan sonra bu konudaki sertifika programlarında bir artış olmaya başlamıştır. İlgili yönetmeliğin bazı maddeleri 2012 yılında yenilenmiştir (SHÇEK, 2012).

İran: İran'da PDR ile ilgili eğitim programları daha önce de belirtildiği gibi üniversitelerin psikoloji ve eğitim fakültelerinde yer almaktadır ve PDR eğitimi lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde yürütülmektedir. Dört yıllık lisans düzeyindeki eğitime Ulusal Eğitim Değerlendirme Kurumu (UEDK) tarafından uygulanan KONKUR adındaki üniversiteye geçiş sınavını kazanan öğrenciler kayıt olabilmektedir. Öğrenciler mezun olmak için yaklaşık 140 civarı kredilik ders almak zorundadır. Lisans programındaki dersler üç temel gruba (genel, temel ve özel dersler) ayrılmaktadır. Bu durum yüksek lisans ve doktora da aynı şekilde uygulanmaktadır (İran Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği, 2012). Yüksek lisans eğitimi genelde iki yıl sürer ve öğrenciler, 28-30 kredilik dersler bittikten sonra tez aşamasına geçerler. Yüksek lisans düzeyinde 2007 yılından beri, kamu üniversitesi olan Tehran, Allame Tabatabayi ve İsfahan Üniversitelerinde ve vakıf üniversitesi olan Ulum Tahghighat üniversitelerinde okul, kariyer ve aile (İran da aile ve evlilik psikolojik danışmanlığı yerine aile danışmanlığı kavramı kullanılsa da verilen hizmetler evliliği de içermektedir) psikolojik danışmanlığı olmak üzere üç alanda eğitim verilmektedir. Doktora düzeyinde eğitim, yukarıda anılan üniversitelerde verilmekte ve eğitim dersler ve tez olmak üzere genel olarak dört yıl sürmektedir. Doktora düzeyinde Türkiye'deki gibi genel psikolojik danışma programının yanısıra okul, kariyer, aile ve rehabilitasyon danışmanlığı alanlarındaki uzmanlıklarla beraber toplam beş farklı alanda program vardır. Bütün üniversiteler her düzeydeki PDR eğitimlerini İran Bilim, Teknoloji ve Araştırma İşleri Bakanlığı (BTAİB, **Vezarate Ulum**,

Tahgigat ve Fanavari) tarafından planlanan ders programları kapsamında sürdürmek durumundadırlar. Öte yandan seçmeli derslerin sayısı fazladır. Bu programlardaki standartlaştırma süreci önce lisans ve yüksek lisans düzeyinde başlamışken 2010'dan itibaren merkezi bir sisteme geçilerek doktora düzeyinde de uygulamaya konmuştur (İBTAİB, 2012). İran'da lisans düzeyinde 18, yüksek lisans düzeyinde 15, doktora düzeyinde ise 5 program yürütülmektedir. Dolayısıyla İran'da toplam 38 PDR programı vardır.

Kariyer psikolojik danışmanlığı ile ilgili gelişmeler: Mesleki rehberlik hizmetlerine benzeyen ilk hizmetler İran'da on yedinci yüzyılda, mesleki ve teknik eğitim (Amuzeşe Fanni ve Herfeyi) adı altında başlamıştır. O zamanın yöneticileri yaygın olan mesleklerin halka öğretilmesi konusunda eğitimler düzenlemişlerdir (Şafı Abadi, 2005). Ardından günümüze dek bu hizmetler farklı biçimlerde değişerek gerçekleştirilmiştir. Şu an PDR alanında yüksek lisans ve doktora programları olan tüm üniversitelerde kariyer psikolojik danışmanlığı ile ilgili de uzmanlık programı vardır.

Aile (ve evlilik) psikolojik danışmanlığı ile ilgili gelişmeler: İran'da kamu ve özel statüde olan aile danışmanlığı merkezlerinde evlilik ve aile içi sorunlar ve kişiler arası ilişkiler hakkında ailelere hizmet verilmektedir. Bu merkezlerde aile psikolojik danışmanlığı konusunda yüksek lisans eğitimi almış psikolojik danışmanlar çalışmaktadırlar.

Rehabilitasyon psikolojik danışmanlığı ile ilgili gelişmeler: Özellikle 2002 yılından beri Yaşam Sağlığı Kurumu Psikolojik Danışma ve Rehberlik ve Sosyal Hizmetler Bölümü tarafından rehabilitasyon psikolojik danışmanlığı hizmeti veren merkezler oluşturulmuştur. Bu kurum, önceleri sağlıkla ilgili hizmetlerle ilgilenirken son zamanlarda psikolojik hizmetleri de kapsayan bir yapıya bürünmüştür. Bu konuda açılan merkezler ayrıca acil telefon hattı aracılığı ile acil durumlar için bir kriz merkezi olarak da hizmet vermektedir (İran Behzisti Örgütü, Sazemane Behzistiye İran, 2012).

Karşılaştırma: Türkiye'de PDR programları eğitim fakülteleri altında yer alırken İran'da Psikoloji ve Eğitim Fakülteleri içinde yer almaktadır. İran'da eğitim fakülteleri bağımsız olmak yerine ve psikoloji ile birlikte tek bir fakülte olarak yapılarak Psikoloji ve Eğitim Fakültesi biçiminde anılmaktadır. Bu açıdan ülkeler arasında bir farklılık gözlenmektedir. Türkiye'de psikoloji ve PDR programları farklı fakültelerde yer almaktayken İran'da bu iki alan aynı fakültenin içinde farklı bölümler olsalar da iç içe bir yapı göstermektedir. Psikolojik danışman eğitimi ve uzmanlaşma anlamında bakıldığında her iki ülkede de PDR eğitimini lisans, yüksek lisans ve doktora olmak üzere üç düzeyde verildiği görülmektedir.

Türkiye’de henüz bir uzmanlaşma alanına ilişkin lisansüstü program yok iken, İran’da alanın yüksek lisans düzeyinde üç ve doktora beş farklı alanda uzmanlaşma alanı vardır. Türkiye’de PDR programlarının sayısı İran’dan daha fazla görünmektedir. İran’da İBTAİB, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyindeki eğitimleri düzenleme, ders programların standartlaştırması gibi işlevleri yürütmektedir. Bu bakanlığa bağlı UEDK ise merkezi sınav yapmakla sorumludur. Bu anlamda işlevleri açısından bu yapılar Türkiye’deki YÖK ve ÖSYM’ni anımsatmaktadır. Bu açıdan her iki ülkede de genel olarak eğitimin merkeziyetçi bir yapı gösterdiği gözlenmektedir.

Çalışma Ortamları

Türkiye: Türkiye’de psikolojik danışmanların çok büyük kısmı MEB bünyesinde ilk ve orta öğretim okullarında, sayıları 199’u bulan Rehberlik Araştırma Merkezleri (Türk PDR DER, 2012a), kamu ve özel dershanelerde çalışmaktadırlar. PDR’den mezun olanlar atanmak için, Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) sonuçlarına göre bazı tercihler yapmaktadırlar. Türk PDR DER’in (2011a) web sayfasına göre şu an MEB bünyesinde 18.000 den fazla psikolojik danışman görev yapmaktadır. MEB, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği’nde (MEB, 2001) okullarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesinden sorumlu olanların görevleri tanımlanmıştır. Psikolojik danışmanların çalıştıkları bir başka kurum, üniversitelerin PDR Merkezleridir. Bütün üniversitelerin PDR merkezlerinin olması gerektiği, aslında, 1984’deki yasa ile belirlenmiştir. Farklı üniversiteler, farklı adlarla, farklı yapılanmalarla benzeri merkez sahibi olsalar da henüz her üniversitede bu tip bir merkez bulunmamaktadır (Yerin Güneri, 2006). Psikolojik danışmanlar ayrıca Türkiye İş Kurumu’nda, Adalet Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı’nda, askeri kurumlarda, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde de iş bulabilmektedirler. MEB’e bağlı kurumlar dışındaki ortamlarda çalışan psikolojik danışmanların sayılarını ortaya koyan bir rapor ya da araştırma bulunmamaktadır. Öte yandan yapılan bir izleme çalışmasında araştırmaya katılan 392 psikolojik danışmanın (Korkut-Owen, Acar, Haskan ve Kızıldağ, 2010) çalışma ortamlarına bakıldığında % 92’sinin okul, özel eğitim gibi eğitimle ilgili kurumlarda, % 3’ünün sağlık sektöründe, % 3’ünün adalet sektöründe, kalan % 2’sinin ise askeri kurumlar, insan kaynakları gibi farklı sektörlerde çalıştıkları bulunmuştur.

İran: İran’da PDR alanından lisans, yüksek lisans ya da doktora düzeyinde mezun olanlar farklı kurumlarda görev yapmaktadırlar. Öte yandan, en fazla İran MEB’na bağlı okullarda *müşavir* olarak istihdam

edilmektedirler. İran okullarında çoğu PDR mezunu olmak üzere, psikoloji, sosyal hizmetler ve diğer sosyal bilimlerden mezun olan yaklaşık 20,000 *müşavir* hizmet sunmaktadır (Birjandi, 2009). İran’da 2002 yılına dek aile ve evlilik psikolojik danışmanlığı gibi hizmetler, aynı merkezde, psikolojik hizmetler kapsamında psikolojik danışmanlar ve psikologlar tarafından verilmekteydi. Ancak son zamanlarda aile, rehabilitasyon ve kariyer psikolojik danışmanlığı hizmetleri, kamu veya özel sektördeki farklı merkezlerde, farklı profesyonel kişiler tarafından verilmektedir. Bunun dışında Adalet Bakanlığı’na bağlı polis merkezleri ve cezaevlerinde (İran Uyuşturucu ile Mücadele Merkezi, Setade Mobareze ba Mavatte Mokhadder e Keshvar, 2012); Sağlık Bakanlığı’na bağlı ruh sağlığı hastanelerinde, ruhsal krizleri önleme merkezlerinde; huzur evleri ve yaşlılara hizmet merkezlerinde; savaştaki şehitler, gaziler ve esirlerin ailelerine PDR hizmet merkezlerinde ve özel kliniklerde görev yapmaktadırlar (İran PDR DER, Anjomane Moşavereye İran, 2012).

Karşılaştırma: Çalışma ortamları açısından bakıldığında her iki ülkede de psikolojik danışmanların çoğunun eğitim sistemi içinde çalıştıkları görülmektedir. Türkiye’de alan dışı atamaların olmaması için dernek düzeyinde ciddi çalışmalar olmasına rağmen farklı yasal yollarla alan dışından kişilerin okullara atanması devam ettiği için iki ülkede de alan dışı atamaların olduğu anlaşılmaktadır. Benzer biçimde iki ülkede de bu atamalara okullarda yeterli sayıda psikolojik danışmanın olmaması bir gerekçe olarak gösterilmektedir. Alan dışı olarak atamalar nedeniyle mesleğin gelişmesinin engellendiği görüşü her iki ülkenin psikolojik danışman eğitimcileri tarafından paylaşılmaktadır.

Meslekleşme

Bu başlık altında dernekler gibi mesleki kurumlardan, yayınlardan, kongrelerden, sürekli eğitim olanaklarından ve mesleki sorunlardan söz edilmiştir. Her iki ülkedeki durum belirtildikten sonra bir kısa karşılaştırma yapılmıştır.

Türkiye: Daha önce söz edildiği gibi Türk PDR DER, 1989 yılında kurulmuştur. Genel merkezi Ankara’da olan Türk PDR DER’nin 13 farklı ilde şubesi ve sayıları 2600’ü aşan üyesi vardır (Türk PDR DER, 2011b). Derneğin amaçlarından bazıları mesleki örgütlenmeler için çalışmak; ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak; mesleğin ülkemizde tanıtılması ve toplumun yararına kullanılması için bilimsel çalışmalar yapmak; mesleğin uygulama ve etkinlik alanlarını genişletmek; psikolojik danışmanların haklarını gözetmek ve korumak; farklı alanlarında PDR hizmetlerini sunmak ve bu konularda eğitimler vermek olarak sıralanabilir (Türk PDR DER,

2012b). Derneğin merkez yönetim kurulu, derneğe üye olanlar arasından, iki yılda bir yapılan seçimde seçilen toplam yedi kişiden oluşmaktadır. PDR ile ilgili olan bir diğer kurum, 1972 yılında kurulan Yüksek Öğretimde Rehberliği Tanıtma ve Rehber Yetiştirme Vakfıdır. Vakfın, psikolojik danışma ve rehberlik alanının gelişimini sağlamak ve alanın savunuculuğunu yapmak gibi bir vizyonu vardır. Profesyonel psikolojik danışman olmanın gereklerinden olan sertifikalandırma ya da belgelendirme (certification); belli gereklilikleri yerine getirip sınava girerek devlet kurumlarının dışında da çalışmaya hak kazandığını göstermeye dayalı olan lisanslandırma -bir nevi ehliyet alma -, (licensure) ve programların PDR ile ilgili bazı yeterlikleri kazandırmak belli koşulları sağlaması anlamında akreditasyon (accreditation) la ilgili bağımsız mesleki yapılanmalar (Myers, 1995) Türkiye’de henüz yoktur. Öte yandan bu konuların tartışıldığı toplantılar başlamıştır. İlk olarak PDR anabilim dalı başkanları ya da temsilcileri bu amaçla 2000 yılında toplanmışlardır. Toplantıların yıllık, düzenli toplantılar haline gelmesi, Türk PDR DER işbirliği ile gerçekleşmesi ve Anabilim Dalı Başkanları Toplantısı olarak anılmaya başlanması ise 2003 yılından sonra gerçekleşmiştir.

Yayınlar açısından, 2000 yılından sonra ciddi bir artış gözlenmektedir. Alanla ilgili 1990-1997 yılları arasında yılda bir kez, 1998 yılından beri yılda iki kez basılmakta olan Türk PDR Dergisi’nin yanı sıra PDR ile ilgili araştırmaları da yer veren pek çok eğitim dergisi yayınlanmaya başlamıştır. Ayrıca psikolojik danışman eğitimcilerinin uluslararası yayınlarındaki artış dikkat çekicidir. Yabancı kitapların çevirisinin yapılmasında, bireysel ve grup halinde kitap yazılmasında, yabancı yazarlarla iş birliği yaparak kitap çıkartılmasında giderek bir artış gözlenmektedir.

Kongreler açısından bakıldığında PDR alanında düzenli olarak yapılmaya başlayan ilk kongre Türk PDR DER ve bir üniversitenin işbirliği ile 1991 yılından beri iki yılda bir gerçekleştirilen Ulusal PDR Kongresidir. Son yıllarda uluslararası bir boyut da kazanmaya başlayan bu kongrelere, özellikle ABD’den gelen öğretim üyeleri konuşmacı olarak katılmaya başlamışlardır. İlk olarak 2004 yılında gerçekleştirilen öğrenci kongresi o yıldan beri her yıl gerçekleştirilmektedir. Düzenli olarak yapılan bir diğer kongre ise ilki 2006 yılında gerçekleştirilen ve iki yılda bir yapılan uygulamalı PDR kongresidir. Ayrıca eğitim bilimleri ile ilgili kongrelerde de PDR için oturumlar gerçekleştirilmektedir.

Hizmet içi eğitimler (Sürekli eğitim): Alanda çalışanlar için, en fazla hizmet içi eğitimi MEB ve Türk PDR DER sağlamaktadır. Bunun

dışında kongrelerde, özel PDR merkezlerinde, bazı üniversitelerin Sürekli Eğitim Merkezlerinde, bazı derneklerde de alanda çalışanlar için seminerler verilmektedir.

Mesleki sorunlar: Türkiye’de, PDR alanının daha önce söz edilen sertifikalandırma ve akreditasyonu sağlayan kurumların olmaması, dolayısıyla psikolojik danışma eğitiminin gereklerinden biri olarak bu ve benzeri mesleki kurumlar tarafından belirlenen standartlara (Gladding, 2012, s. 18) uyma anlamında standartlaştırılmaması gibi sorunlarının yanı sıra ünvan sorunu, meslek odasının olmaması gibi sorunları da vardır. Ünvan sorunu, Türk PDR DER’in YÖK ve Devlet Personel Başkanlığı ile ısrarlı bağlantı kurmasına rağmen halen çözülemeyen bir durumdur. Mesleki bir derneğin varlığı Türkiye’de PDR’nin gelişimine büyük katkıda bulunmuş olsa da, meslek odası gibi daha büyük bir yapılandırmaya gerek olduğu bilinmektedir. Bu konudaki çalışmalar 2003 yılından beri artarak devam etmektedir.

İran: PDR ile ilgili derneklerden ilki olan İran Psikolojik Danışma Derneği (İran PDR DER), İran Bilimsel Dernekleri Şurasının sürekli üyesi olarak 1988 yılında, Tahran’daki Allame Tabatabayı Üniversitesinin öncülüğünde kurulmuştur. Bu derneğin önemli hedefleri, alanda nitel ve nicel gelişmelere olanak sağlamak ve uzmanları bir araya getirip alanla ilgili eğitim ve araştırma çalışmalarına yön vermektir. Ayrıca, PDR hizmetleriyle ilgili topluma ve kurumlara doğru bilgiler sağlamak ve PDR ile ilgili bireyler, kurumlar, merkezler ve dernekler arasında ulusal ve uluslararası bir bilimsel ve profesyonel bağlantı kurmak ve psikolojik danışma ve rehberlik ile ilgili programlara eğitimsel ve bilgisel açıdan yön vermektir (İran PDR DER, 2012). Derneğin yönetim kurulu, dernek üyeleri tarafından seçilen 9 üyeden oluşmaktadır. Bu derneğin önemli görevlerinden birisi kamu ya da özelde psikolojik danışma kliniklerini değerlendirme ve onlara çalışma izni vermektedir (İran PDR DER, 2012). İran’daki bir diğer mesleki kurum olan İran Psikoloji ve Psikolojik Danışma Örgütü (İran PPDÖ), İran Psikoloji Derneği’ne (Anjomane Ravanşenasiye İran) bağlı olarak 2003 yılında kurulmuştur. Bu örgütün amaçlarından birisi psikoloji ve eğitim fakültelerinden mezun olan öğrencilere ve mezunlara benzer koşulların sağlanması böylece iki meslek arasındaki ayrımcılık ve çatışmaların daha aza indirilmesidir. Bu kurumun yönetimi altı psikolog, beş psikolojik danışman, bir İBTAİB temsilcisi ve bir Sağlık Bakanlığı temsilcisinden oluşmaktadır. Bu kurumun yönetiminin süresi 4 yıldır. Bu kuruluşun en önemli etkinliklerinden biri psikologlar ve psikolojik danışmanlara kendi özel merkezlerini kurup çalışmaların izin vermektir. Bu konuda her adayın en az yüksek lisans derecesinin ve alanda en az beş yıl bir çalışma veya

hizmet süresinin olması ön koşuldur (İran PPDÖ, 2012). İran’da da, henüz psikolojik danışma ve rehberlik programlarını, akademik yayınlarda tanımlanan hali (Gladding, 2012; Myers, 1995) ile akredite eden ve program standartlarını belirleyen bağımsız bir yapı kurulmamıştır. Öte yandan İran PPDÖ’nün bazı etkinlikleri lisanslandırma işlevi de görmekte, özel olarak çalışmak isteyenlere çalışma izni vermektedir.

Dergiler ve ilgili yayımlar: Son yıllarda konuyla ilgili çok sayıda dergi yayınlanmaya başlamıştır. Bu dergilerin en önemli olanlarının başında Müşavirin Sesi dergisi gelmektedir. Yılda dört sayı halinde PDR alanına ilişkin makaleler yayınlayan bu dergi yayın hayatına 2005 başlamıştır. Müşavirin Mesajı adlı dergi, Müşavirin Sesi dergisinden sonra alanda ikinci dergi olarak ayda bir sayı olarak yayınlanmaktadır (İBTAİB, PDR Merkezi, 2012). Psikolojik Danışmayla İlgili Çalışmalar ve Gelişmeler adlı bir diğer dergi, Farsça ve İngilizce olmak üzere yılda dört sayı olarak psikolojik danışma ve psikoterapiyle ilgili konularda yazılar yayınlanmaktadır (İran PDR DER, 2012). Mesleki ve Örgütsel Danışmanlık Dergisi, Şahit Beheşti Üniversitesinin Psikoloji ve Eğitim Bilimler Fakültesi tarafından yılda dört sayı biçiminde mesleki ve örgütsel danışmanlıkla ilgili yazılar yayınlanmaktadır (Shahid Beheshti Üniversitesi, 2012). Bu dergilerin yanında Tahran Üniversitesi’nin (Tahran Üniversitesi, Majalleye Ravanşenasi ve Ulum e Tarbiyeyiye Daneşgeh e Tehran, 2012) ve Ahvaz Çamran Üniversitesi’nin (Ahvaz Çamran Üniversitesi, Daneşgah Şehit Çamran e Ahvaz, 2012) Psikoloji ve Eğitim Bilimleri Fakültelerinin yayınladığı dergilerde de PDR ile ilgili yayımlara yer verilmektedir.

PDR ile ilgili yayımlar genel olarak psikoloji ve eğitim bilimleri ile birlikte yayınlanmaktadır. Son yıllarda çok sayıda kitap alanda okuyan öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için İngilizce’den Farsça’ya çevrilmiştir. Bunun yanı sıra İranlı psikolojik danışman eğiticileri tarafından PDR’ye ilişkin giriş, kuramlar, ilke ve teknikler, test uygulamaları, grupla psikolojik danışma gibi konularda ve okul, kariyer ve aile ve evlilik psikolojik danışmanlığı alanlarında bir dizi kitap yazılmıştır (İran PDR Sınav Kaynakları, *Manabe e Azmune Reştaye Moşavere*, 2012).

Kongreler ve hizmet içi eğitimler: İran’da PDR ile ilgili ilk kongre 1992’de Allame Tabatabaei Üniversitesi tarafından gerçekleştirilmiştir ve halen her yıl yapılmaktadır (Şafı Abadi, 2005). Bir kongre gibi düzenli yapılan hizmetlerden birisi 1997’de İran PDR Derneği tarafından başlatılan Ulusal PD Seminerlerdir. O tarihten beri bir ya da iki yıl arayla yapılan bu seminerlerin onikincisi 2011 yılında düzenlenmiştir (İran PDR Derneği, 2012). İPPDÖ de her yıl farklı konularda ulusal kongreler düzenlemektedir.

Farklı zaman aralıklarında da uluslararası kongreler düzenlemektedir (İPPDÖ, 2012). Hizmet içi eğitimler de ağırlıklı olarak PDR ile ilgili bu derneklerin öncülüğünde verilmektedir. Bu eğitimlere katılmak, akademik yükselmeler için zorunludur.

Mesleki Sorunlar: İran'da, PDR hizmetlerini etkileyen en önemli faktör, lisans, yüksek lisans ve özellikle doktora düzeyden mezun olanların sayısının az olmasıdır. Dolayısıyla, birçok PDR hizmet merkezlerinde, psikolojik danışmanların yerine psikoloji veya sosyoloji bölümünden mezun olan kişilerin hizmet sunmaktadır. Ayrıca bu alandan mezun olmamalarına rağmen PDR alanında yönetsel görev yapanların olması diğer bir sorundur. Bu durum okullarda çalışan herkesin bu mesleği yapabileceği gibi bir bakışa neden olmaktadır. Durum, alandaki bazı meslektaşların da bu görüşe sahip olmalarıyla daha kötüleşmektedir. Bu alanın batıdan doğup sonra doğuya gelmesi, İran'da her zaman büyük tartışmalara yol açmıştır. Bu da mesleki kimliğin gelişmesini zorlaştırmaktadır. Ülkede tartışılan diğer konular arasında PDR hizmetlerinin etkililiğine ilişkin sonuçların, yani bulguların az olması, var olanların kültüre tam uygun olmaması da yer almaktadır. Psikolojik danışmanların okullardaki, özel bir oda, özel bir çalışma ortamı gibi bazı gereksinimlerinin tam karşılanmaması diğer sorunlardandır (İran MEB, Psikolojik Danışma ve Kültürel Birimleri Planlama Merkezi, Vezarat e Amuzeş ve Parvareş, Markaze Barnameriziye Muşavere ve Umure Farhangi, 2002). Bu meslekle ilgili zaman zaman yapısal değişikliklerin yapılması, dolayısıyla sabit bir durumun olmaması da alanı olumsuz etkilenmektedir.

İran'da ülke gereksinimlerine ve gerçeklerine göre psikolojik danışma ve rehberlik programlarını akredite edecek, standartlaştırılmış programlar geliştirecek örgütsel yapıların kurulması gerekmektedir. Böylece psikolojik danışma ve rehberlik alanında verebilecek hizmetlerin niteliği ve tüm uzmanlık alanlarında hizmet verecek psikolojik danışmanların sayısı artırılabilir. Bu da, PDR alanında mevcut olan sorunların birçoğunun azalmasına ve toplumdaki birçok probleme çözüm bulmaya yarayabilir.

Karşılaştırma: İran ve Türkiye'deki mesleki sorunlar açısından bakıldığında bazı ortaklıklar ve farklılıklar göze çarpmaktadır. Alan adı olarak PDR, İran'da önceleri Psikolojik Danışma ve Eğitim İşleri biçiminde adlandırılırken sonradan Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanı olarak anılmaya başlamıştır. Türkiye'de ise yaygın kullanım Psikolojik Danışma ve Rehberlik olsa da YÖK'ün kararı ile üniversitelerdeki adı son yıllarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma olarak anılmaya başlamıştır. Kadro unvanı açısından bakıldığında Türkiye'de eğitim sisteminde çalışan psikolojik

danışmanlar rehber öğretmen olarak anılırken, İran'da müşavir adı verilmektedir. Bu kavram Türkiye'de daha çok konsültasyon kavramıyla ilişkilendirilmektedir. İran'da PDR, Psikoloji alanıyla daha yakından ilgili olduğu için bu durum dernekleşmeye de yansımaktadır. İran'da doğrudan ve dolaylı olarak PDR ile ilgili toplam üç dernek varken Türkiye'de bir dernek etkinlik göstermektedir. Mesleki kurumlar açısından bakıldığında henüz iki ülkede de NBCC ya da CACREP benzeri yapılara rastlanmamaktadır. Türkiye'de özel olarak çalışmak isteyenleri lisanslandırılan bir yapı yokken, İran PPDÖ'nün bazı etkinlikleri özel olarak çalışmak isteyenleri lisanslandırma gibi bir işlev görmektedir. Doğrudan PDR ile ilgili dergilerin sayısı açısından İran daha iyi durumda görünmektedir. İki ülkede de eğitim ile ilgili diğer dergilerde PDR alanına ilişkin yazılarda yayınlanmaktadır. Türkiye'deki tek PDR dergisi olan Türk PDR dergisi aslında uluslararası hakemlerinin olması ve uluslararası makaleler kabul etmesi açısından giderek daha da etkili hale gelmektedir. PDR ile doğrudan ilgili kongreler açısından Türkiye'de niceliksel ve niteliksel açıdan bir artış gözlenmektedir. Düzenli olarak gerçekleştirilen bu kongrelerde uluslararası konukların yer alması da, özellikle 2003 yılından sonra, giderek artmaya ve düzenli olmaya başlamıştır. İran'da da düzenli olarak ulusal PDR kongreleri yapılmaktadır. Türkiye'nin uluslararası bağlantıları daha fazla görünmektedir. Mesleki sorunlar açısından bakıldığında daha önce de vurgulandığı gibi alan dışı atamalar iki ülkede ortak görünmektedir.

PDR İle İlgili Gelecekte Beklenen Gelişmeler

Türkiye: PDR alanı son 60 yılda oldukça büyük aşamalar kaydetmişse de hala mesleki kimlik, psikolojik danışman eğitiminin akreditasyonu, alan dışı atamalar gibi konularında bazı sorunlar yaşamaktadır. Çınarbaş, Korkut-Owen ve Çiftçi (2009) tarafından da yordandığı gibi Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinin akreditasyon çalışmalarını hızlandıracağı düşünülmektedir. Psikolojik danışman eğitimi, alandaki değişmelerin yanı sıra sosyal ve ekonomik değişikliklere yanıt verecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Yeşilyaprak (2009) içinde bulunulan yüzyılda doğum oranının azalması, yaşam süresinin uzaması, üniversiteye başvuranların artması, değişen tüketim biçimleri, işsizliğin artması, aile yapısının çekirdek aileye dönüşmesi gibi değişiklikler yaşanmaktadır ve bu da PDR alanına duyulan gereksinimi artırıcı bir durumdur. Yeşilyaprak'a göre alanla ilgili ayrıca farklı gelişmeler beklenmektedir. Şöyle ki, alanın hesap verebilirliği (accountability), kısa dönem psikolojik danışma, kültürlerarası psikolojik danışma, psikolojik danışmada teknoloji kullanımı, diğer yardım edici mesleklerle işbirliği gibi konuların önemli hale gelmesi beklenmektedir. Türkiye'de psikolojik danışmanlar arasında uzmanlaşmanın artacağı, psikolojik danışmanların

farklı alanlarda da çalışmaya başlayacakları düşünülmektedir. Son yıllarda MEB ve YÖK tarafından verilen burslarla yurtdışında PDR'nin farklı alanlarında yüksek lisans ya da doktora yapan öğrencilerin sayısının arttığı gözlenmektedir. Ayrıca bazı doktorasını almış öğrencilerin ABD'deki farklı üniversitelerde öğretim üyesi olarak çalışmaya başlamalarında da artış eğilimi gözlenmektedir. Bu arada CACREP ve NBCC ile kurulan bağlar sürdürülmekte, her iki kurumun bazı kurullarında çalışan Türk psikolojik danışman eğitimcileri yer almaktadır.

İran: İran'da halkın PDR hizmetlerine yönelik ihtiyaçları giderek artmaktadır. Özellikle son zamanlarda toplumda stresin artması nedeniyle bireylerin psikolojik durumlarının bozulmasını düzeltmek ya da önlemek için psikolojik danışmanlara çok gerek olduğu, ancak bu hizmeti vereceklerin sayısının çok az olduğu daha da belirginleşmektedir. İran'da psikologlar ile psikolojik danışmanların aynı örgüte bağlı olması toplum içinde bu bölümün tanınmasını ve danışanların iş bulmasında kolaylaştırıcı bir rol oynamaktadır. Bir başka deyişle, İran'da genel olarak psikolojik danışmanlar, psikologlara göre toplum, ailelerin ve halkın ruh sağlığı konusunda daha etkili rol oynamaktadırlar. Diğer taraftan toplumda ve derneklerde, psikologların sayıca psikolojik danışmanlara göre fazla olmaları bazen olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Genelde geleceğin psikolojik ihtiyaçlarını özellikle PDR alanından karşılamak için İran PDR DER yönetiminin ve üyelerinin harekete geçmeleri ve daha planlanmış biçimde PDR alanını ve hizmetlerini genişletmeleri gerekmektedir (Hoseini Birjandi, 2009a).

Karşılaştırma: Her iki ülkede de psikolojik danışma mesleğine duyulan gereksinim artmakta ve o doğrultuda meslekte uzmanlaşma alanlarının artmaya başlaması gibi değişiklikler olmaktadır. Türkiye'de PDR'nin geleceğinin ne olabileceğine ve nasıl olması gerektiğine ilişkin tartışmalara rastlanmaktadır. Özellikle psikolojik danışman eğitiminin nasıl olması gerektiğine ilişkin makaleler de yayınlanmaya başlamıştır. İran'da ise toplumda psikolojik danışmanların daha da etkili olmaları için dernek düzeyinde çalışmaların artması gerektiği tartışmaları yapılmaktadır.

Sonuç

Orta doğuda komşu iki ülke olan İran ve Türkiye'deki psikolojik danışma ve rehberlik alanının başlangıcı, gelişimi ve geldiği nokta açısından incelendiği bu yazıda birçok ortaklık kadar farklar da gözlenmektedir. Aşağıdaki Tablo 1'de genel durum özet olarak verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 1: İran ve Türkiye’de PDR alanının genel durumu

	Türkiye	İran
PDR başlangıcı ve tarihçesi 1950’li yıllar 1960’lı yıllar 1970’li yıllar 1980’li yıllar 1990’lı yıllar 2000’li yıllar	ABD’den gelen uzmanlar Feriha Baymur, Hasan Tan İlk Eğitim Psikolojisi ve Rehberlik YL Okullarda rehberlik hizmetleri (orta öğ) Lisans programları PDR Dergisi, PDR Bülteni PDR Kongresi MEB, önleyici ve geliştirici role dikkat Kapsamlı rehberlik programları Kongreler (uygulamalı ve öğrenci) Yayımlar PDR Anabilim Dalı Bşk Toplantıları	ABD’de eğitim alan Abdollah Şafii Abadi ve Şukuh Navabinejad İlk lisans ve yüksek lisans programı Okullarda rehberlik hizmetleri (orta okul) Lisans, lisansüstü programları Liselerde rehberlik hizmetleri Yetişkinlere rehberlik hizmetleri Kongreler 2010’dan itibaren İran MEB çok sayıda müşavir atamaya başladı ayrıca PDR hizmetleri okullarda kurumlarında yaygınlaştı
Psikolojik danışma eğitimi ve uzmanlık alanları	37 kamu 8 vakıf üniversitesi, Eğitim Fakülteleri 15’i ikinci öğretim 60 lisans (yaklaşık 150 kredi) 21 yüksek lisans (yaklaşık 27-30 kredi + tez), 14 doktora (yaklaşık 24-27 kredi + tez) Okul PDR ağırlıklı	17 kamu 1 vakıf üniversitesi Psikoloji ve Eğitim Fakülteleri 18 lisans (yaklaşık 140 kredi) 15 yüksek lisans (yaklaşık 28-30 kredi + tez) 5 doktora (yaklaşık 30 kredi + tez) Okul PD Kariyer PD Aile ve evlilik PD Rehabilitasyon PD Genel PD Programları
Çalışma ortamları	Ağırlıklı olarak MEB’e bağlı okullar, RAM (yaklaşık 18.000) Üniversitelerin PDR Merkezleri Türkiye İş Kurumu, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, askeri kurumlar, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri	Ağırlıklı olarak okullar (yaklaşık 20.000) Kamu ve özel sektör Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ruhsal krizleri önleme merkezleri, huzur evleri ve yaşlılara hizmet merkezleri

Tablo 1: (Devamı)

Meslekleşme	1972 YÖRET Vakfı 1989 Türk PDR derneği (2600 üye) 13 şube Merkez YK seçilmiş 7 asil üyeden oluşur PDR ile ilgili doğrudan ilgili lisanslandırma, belgelendirme ve akreditasyon kurumları yok 2000 den beri ABD bşk toplantıları CACREP, NBCC gibi kurumlarla bağ	1988 İran PDR Derneği Merkez YK seçilmiş 9 asil üyeden oluşur 2003 İran Psikoloji ve Psikolojik Danışma Örgütü (İPPDÖ) İPPDÖ'nün bir işlevi de lisanslandırma PDR ile ilgili akreditasyon kurumları yok (benzer işler İPPDÖ tarafından ve ilgili bakanlık tarafından yapılıyor)
Yayımlar	2000'lerden sonra kitap yazımı ve çevrilmesinde, Türkçe ve yabancı dilde makale yazımında artış Türk PDR Dergisi	Farsça yazılmış ve İngilizce'den Farsça'ya çevrilmiş PDR kitapları PDR ile ilgili dergiler
Kongreler	Üç düzenli yapılan PDR Kongresi Uluslararası boyut kazandı	Ulusal ve düzenli kongreler Arada uluslararası kongreler
Hizmet içi eğitimler	Hizmet içi eğitimleri, en çok MEB ve Türk PDRDER sağlıyor Kongrelerde çalıştaylar, üniversitelerin SEM, özel PDR merkezleri	Hizmet içi eğitimleri dernekler düzenliyor
Mesleki sorunlar	PDR ile ilgili mesleki kurumlarca belirlenmiş standartlaşma ve akreditasyon yok Ünvan sorunu Mesleki odanın olmaması Alan dışı atamalar	PDR ile ilgili mesleki kurumlarca belirlenmiş standartlaşma ve akreditasyon yok Mezun sayısı az Alandışı atamalar
PDR ile ilgili gelecekte beklenen gelişmeler	AB üyeliği akreditasyon çalışmalarını hızlandırabilecek gibi görünmektedir. Meslekleşmeyle ilgili yapılar oluşabilir Psikolojik danışmanlara gereksinimin artması beklenmektedir Yüksek lisans ve doktora düzeyinde uzmanlaşma alanlarının artacağı beklenmektedir. Uluslararası bağlantılardaki artışın daha da hızlanması beklenebilir	Psikolojik danışmanlara gereksinimin artması beklenmektedir Psikoloji ile aynı çatı altında olmak avantajlar getirebilir PDR derneğinin daha etkin hale gelmesi Daha uzman ve özel alt alanlara ayrılarak Toplumda farklı gereksinimleri karşılayıp uzmanlaşması beklenmektedir.

Bu karşılaştırmada her iki ülkenin de diğerine göre görece daha iyi olduğu alanların olduğu görülmektedir. İran'da PDR alanındaki uzmanlaşmaya önce geçilmesi, özel olarak çalışmak isteyenlerin lisanslandırılması söylenebilecek bir kaç güçlü yandan birisidir. Türkiye'de PDR programlarının sayısının fazlalığı, psikolojik danışman eğitimcilerinin yurt dışı deneyimlerinin fazla olması, uluslararası bağlantıların daha yaygın olması, kongrelerin uluslararası bağlantılı olması da Türkiye'nin güçlü yanlarındandır.

KAYNAKLAR

- Ahvaz Çamran Üniversitesi (Daneşgahe Şehit Çamran e Ahvaz) 2012. Entesharate Ulume Tarbiyeti ve Ravanşenasi [Psikoloji ve Eğitim Bilimleri Yayınları]. <http://www.cua.ac.ir/> Adresinden 15 Haziran 2012 tarihinde alınmıştır.
- Akbaripoor Safdar 1999. Nezame Ettel Resani ve Bazare Kar [Bilgi sistemleri ve iş piyasası], Entesharate Moaseseye Kar ve Tamine Ejtemaei [Çalışma ve Sosyal Güvenlik Enstitüsü Yayıncılık].
- Aydın, G., and Hatipoğlu-Sümer, Z. 2001. Who does psychotherapy? A historical look at the controversy among mental health professionals. *Boğaziçi University Journal of Education*, 18, 69-76.
- Çınarbaş, D.C., Korkut-Owen, F., and Çiftçi, A. 2009. Counseling in Turkey: A blend of western science and eastern tradition (Eds: P. Heppner, S., Aegisdóttir, A. Leung, K. Norsworthy, and L. Gerstein). *Handbook of cross-cultural counseling: Cultural assumptions and practices worldwide* (475-488). Thousand Oaks: Sage Publications
- Doğan, S. 2000. The historical development of counselling in Turkey. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 22, 57-67.
- Gladding, S. 2012. *Counseling: A comprehensive profession*, 7th ed, Prentice Hall. http://www.pearsonhighered.com/assets/hip/us/hip_us_pearsonhighered/samplechapter/013265797X.pdf adresinden alınmıştır.
- Hoseini Birjandi, M. 2009a. *Usul ve Raveşhaye Rahnemaei ve Muşavere [Psikolojik danışma ilke ve teknikler]*, Çape Hicdahom [18.Baskı], Tehran, Entesharate Roşd [Tehran: Roşd Yayıncılık].

- Hoseini Birjandi, M. 2009b. Rahnamaei ve Moşavereye Tahsili [Rehberlik ve Eğitim Danışmanlığı], Çape Şişom [6.Baskı], Tehran, Entesarate Roşd [Tehran: Roşd Yayıncılık].
- İran Behzisti Örgütü [Sazemane Behzistiye İran] 2012. Ravanşenasi ve Faaliyethaye Ravanşenasiye Moşavere [Psikoloji ve PDR Faaliyetleri] <http://www.behzisti.ir/> adresinden 15 Haziran 2012 tarihinde alınmıştır.
- İran Bilim Teknoloji ve Araştırma Bakanlığı [Vezarate Ulum, Tahgigat ve Fanavari] 2012. Faaliyetha ve Motaleate Ravanşenasi e Moşavere [PDR faaliyetleri ve çalışmaları]. <http://www.msrt.ir/> adresinden 15 Haziran 2012 tarihinde alınmıştır.
- İran MEB Psikolojik Danışma ve Kültürel Birimlerin Planlama Merkezi. [Vezarate Amuzeş ve Parvareş, Markaze Barnameriziye Muşavere ve Umure Farhangi] 2002. Jaygahe Faaliyethaye Moşavere dar Vezarate Amuzeş ve Parvareş [MEB’da PDR’nin durumu], Tehran, Entesarate Madrase [Tahran: Okul Yayınevi].
- İran MEB [Vezarate Amuzeş ve Parvareş] 2012. Markaze Barnameriziye Moşavere ve Umure Farhangi [Psikolojik Danışma ve Kültürel Birimleri Planlama Merkezi], <http://www.medu.ir/> adresinden 16 Haziran 2012 tarihinde alınmıştır.
- İran PDR DER [Anjomane Moşavere der İran] 2012. Faaliyetha ve Çaleşhaye Jadid der Moşavere [*Psikolojik danışmayla ilgili çalışmalar ve gelişmeler*] <http://www.ircounseling.org/> adresinden 15 Haziran 2012 tarihinde alınmıştır.
- İran Psikoloji ve Psikolojik Danışma Örgütü [Sazemane Ravanşenasi ve Moşaver e İran] 2012. Faaliyethaye Moşavere ve Rahnamaei [Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü].<http://www.pcoiran.ir/> adresinden 12 Haziran 2012 tarihinde alınmıştır.
- İran Uyuşturucu ile Mücadele Merkezi [Setade Mobareze ba Mavadde Mohadder e Keşvar] 2012. Faaliyethaye Hemayati e Ravanşenasi [Psikolojik destek faaliyetleri] <http://www.dchq.ir/> adresinden 16 Haziran 2012 tarihinde alınmıştır.
- İran PDR Sınav Kaynakları [*Manabe e Azmune Reştaye Moşavere*] 2012. Manabe e Asli e Azmune Karşenasi e Arşad [*Yüksek sınav için temel kaynaklar*]. <http://hamyary.ir/Thread> adresinden 23 Eylül 2012 tarihinde alınmıştır.

- Jahade Daneshgai. 2012. Markaze Dadehaye Elmi [Bilimsel veri tabanı]. <http://www.sid.ir/> adresinden 14. Haziran 2012 tarihinde alınmıştır.
- Jahangiri Mansur 1999. Gavanin ve Mogarrarate Kar ve Tamin e Ectemaei [İş ve sosyal güvenlik kuralları], *Çap e Nohom* [9.Baskı], Tehran Entesharate Doran [Tehran: DoranYayıncılık].
- Keskin, A. 2004. Tüm boyutlarıyla Türkiye İran ilişkileri. *Stratejik Analiz*, 5, 53.
- Korkut-Owen, F., Acar, T., Haskan, Ö. ve Kızıldağ S. 2010. *PDR mezunları ile ilgili izleme çalışması*. Hacettepe Üniversitesi ve Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi, Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Kongresi, 16-18 Mayıs 2010, Ankara.
- Korkut-Owen, F. andYerin Güneri, O. (Baskıda). Counseling in Turkey, (Editors, T.H. Hohenshil, N.E. Amundson and S.E. Niles). *Counseling Around the World: An International Handbook* (pp. 293-302), ACA Publication.
- Myers, J. E. 1995. Specialties in counseling: Rich heritage or force for fragmentation? *Journal of Counseling and Development*, 74(2), 115-116.
- ODTÜ SEM 2012.*ODTÜ SEM Kataloğu*.Aşağıdaki adresinden 15 Ağustos 2012 tarihinde http://sem.metu.edu.tr/events_view.aspx?eventid=163# alınmıştır.
- Owen, D., W. Korkut-Owen, F., and Kurter, M. F. 2011. Career development and counseling in Turkey: An evolving profession. *Career Planning and Adult Development Journal*, 27(1), 39-52.
- ÖSYM 2009.*Yabancı uyruklu öğrencilerin uyruklarına göre sayıları*. Aşağıdaki adresten <http://osym.gov.tr/dosya/1-49825/h/19yabanciogrenciuyrukunv.pdf> 14 Ağustos 2012 tarihinde alınmıştır.
- ÖSYM 2012. *Yabancı uyruklu öğrencilerin uyruklarına göre sayıları*. Aşağıdaki adresten<http://www.osym.gov.tr/dosya/1-60408/h/21yabanciogrenciuyruk.pdf>21 Eylül 2012 tarihinde alınmıştır.
- Sanai Zaker B. 2001. Mabani e Rahnamaei ve Moşavere [*Danışmanlık ve rehberliğin temelleri*], *Çap e 4* [4.Baskı], Tehran Entesharate Besat [Tehran: Besat Yayıncılık].

- Shahid Beheshti Üniversitesi [Daneşgahe Shahid Beheshti] 2012. Moşavere e Şoghli ve Sazmani [Mesleki ve Örgütsel Danışmanlık [Enteşarate Daneşkadeye Ravaşenasi ve Ulum e Tarbiyeti [Psikoloji ve Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları], <http://www.eco.sbu.ac.ir/> adresinden 16 Haziran 2012 tarihinde alınmıştır.
- SHÇEK 2012. Gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri ile kamu kurum ve kuruluşlarınca açılacak aile danışma merkezleri hakkında yönetmelik. Aşağıdaki sayfadan 22 Eylül 2012 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120904-2.htm> tarihinde alınmıştır.
- Stockton, R. and Yerin Güneri, O. 2011. Counseling in Turkey: An evolving field. *Journal of Counseling and Development*, 89(1); 98-104.
- Şafi Abadi A. 2005. Rahnemaei ve Moşavereye Şoghli (Kariyer danışmanlığı ve rehberlik), Çape 16 (16.Baskı), Tehran Enteşarate Roşd (Tehran: Roşd Yayıncılık).
- Şafi Abadi, A. 2003. Rahnemaei e Şoghli ve Herfeei [Mesleki ve eğitsel rehberlik], Çap e 5 [5.Baskı], Tehran Enteşarate Samt [Tehran: Samt Yayıncılık].
- Tahran Üniversitesi Psikoloji ve Eğitim Bilimleri Dergisi [Majalleye Ravaşenasi ve Ulum e Tarbiyeti e Daneşgehe e Tehran] (2012). Ahdaf e Majjale [Derginin tanıtım], <http://journals.ut.ac.ir/> adresinden 14 Haziran 2012 tarihinde alınmıştır.
- Tavakkoli, Y., İzadi, A., Mostafapur, F., Fuladi, E., Mohammadkhani, SH., Ebrahimzade, N., ... Hoseyni, M. 2002. Barnameriziye Faaliyethaye Moşavere ve Rahnemaei [Danışmanlık ve rehberlik planlaması ve faaliyetleri], Tehran Enteşarate Veray Daneş [Tehran: Veray Daneş Yayıncılık].
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. 2001. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yönetmeliği T.C. Resmi Gazete. 24376.
- Türk PDR DER. 2011a. Psikolojik danışman sayıları.<https://www.pdr.org.tr/HaberDetay.aspx?id=188>adresinden 12 Kasım 2011 tarihinde alınmıştır.
- Türk PDR DER. 2011b. Kutlama mesajı. <https://www.pdr.org.tr/HaberDetay.aspx?id=166> adresinden 12 Kasım 2011 tarihinde alınmıştır.

- Türk PDR DER. 2012a. *RAM sayıları*. Aşağıdaki adresten 10 Ağustos 2012 tarihinde <https://www.pdr.org.tr/Icerik2Detay.aspx?id2=14&konu=> alınmıştır.
- Türk PDR DER. 2012b. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Tüzüğü*, <https://www.pdr.org.tr/upload/icerik/Mevzuat/tuzuk2012.pdf> adresinden 10 Ağustos 2012 tarihinde alınmıştır.
- Yerin Güneri, O. 2006. Counseling services in Turkish universities, *International Journal of Mental Health*, 35(1), 26-38.
- Yeşilyaprak, B. 2009. Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberlik alanının geleceği: Yeni açılımlar ve öngörüler, *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(1), 193-213.
- Yüksek Öğretim Kurumu 2011. *Üniversiteler*. Aşağıdaki adresten 15 Aralık 2011 tarihinde <http://www.yok.gov.tr/en/content/view/527/222/> alınmıştır.

Başvuru: 26.09.2012

Yayına Kabul: 2.5.2013

